

А 2007
80к

Әдібай Табылды

ТАҢДАМАЛЫ
ШЫҒАРМАЛАРЫ

3

80

КПМ

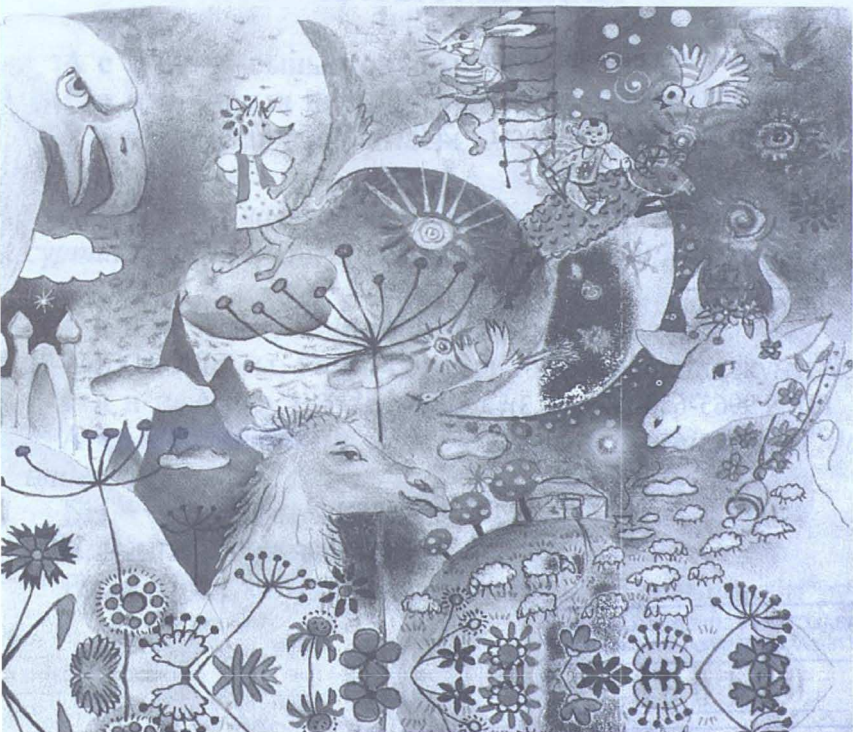

Әдібай Табылды

ТАҢДАМАЛЫ
ШЫҒАРМАЛАРЫ

3

Көңілді балалар

Балалар
ДЕБИЕТ
Алматы 2006

ББК 84 (Қаз-7)

T12

Қазақстан Республикасының Мәдениет, ақпарат және спорт министрлігінің бағдарламасы бойынша шығарылды

Табылды Ә.

T12 Таңдамалы шығармалары:

T.3 Көңілді балалар. —Алматы:

“Балалар әдебиеті” баспасы. —2006. —272 бет.

ISBN 9965-650-44-6

T 4803250201
00 (05)-06

ББК 84 (Қаз-7)

ISBN 9965-650-44-6 (T.3)

9965-650-33-0

© Табылды Ә., 2006

© “Балалар әдебиеті” баспасы, 2006

ҚУАНЫШ

ҚАТЫСУШЫЛАР:

А с а н - 4-сынып оқушысы

Ғ а н и - оның інісі, 2-сынып оқушысы

З а д а - олардың мамасы

(Перде ашылғанда, балалар бөлмесін жинап, есік сүртіп тұрған Асан, еден сыпырып жүрген Ғани көрінеді.)

Ғ а н и. Асан, мен еден сыпырып болдым.

А с а н. Жақсы, Ғани. Бар енді, беті-қолыңды жуып кел.

Ғ а н и. Мақұл! *(Ол кетеді.)*

А с а н. *(есіктің жақтауларын сүртіп, ыңылдап әндетеді.)*

Біз — қайратты жас ұлан,

Еңбек сүйген жасынан!..

Ғани кіріп келеді. Ол апыл-ғұпыл бетін сүртіп тұр.

Асан. Немене, мысықша бет сипау ма?

Ғани. Мен мысық емеспін... Жудым ғой бетімді...

Асан. (тексере қарап). *Бар, тырнағыңды ал... Бар...*

Ғани. Барсаң, бар!.. Бұйырмай-ақ айтуға болмай ма? (*Ғани бұртыңдап шығып кетеді. Асан тағы әндетеді.*)

Асан. (*әндетіп*). Біз — Отанның ұланымыз,

Халқымыздың қыранымыз!

Ғани алақанын жайып, кіріп келеді.

Ғани. Міне, тырнағымды алдым, қолым таза, көрші!

Асан. (*тәптіштей қарап*). Кел, енді сабаққа дайындаламыз.

(*Екеуі жазу столына келіп отырып, сабаққа дайындала бастайды.*)

Ғани. (*дауыстап оқын*). Ерте тұрып, елең етті,

Орман жаққа орғып кетті.

Ол қандай аң?

— Қорқақ қоян!

Асан. (*кейін*). Ғани, мен де сабаққа дайындалып отырмын ғой... Кедергі жасама, ішіңнен оқы, білдің бе?

Ғани. Мен іштей оқи алмаймын. (*Дауыстап оқи бастайды.*)

Еңбек десе ерінеді,

Ерінбесе...

Асан (*ол да дауыстап*). Көбейткіштердің орнын ауыстырғанмен көбейтінді өзгермейді.

Ғани. Асан! Дауыстама! Миым ашып кетті.

Асан. Саған мен не дедім?

Ғани. Маған сабақ оқу керек. (*Дауыстап.*)

...Іске марғау

Ол кім?

— Жалқау!

Асан. (*орнынан тұрып, Ғанига кіжінеді*). Сен неге тәртіп сақтамайсың, а? (*Ғанига төнеді.*) Мойныңды...

Ғани. *(айғай салып).* Ма-ма-ау!

Төргі бөлмеден Зада келеді.

Зада. Не болды, Ғанижан?

Ғани. Қой деңізші, Асанға. Бұл менің “мойнымды жұлып алам” дейді.

Асан. Өтірікті соқпа. Мен саған ондай сөз айтқан жоқпын.

Зада. Бір-біріңе өре тұрып, ерегеспендер.

Асан. Мама, айтыңызшы осы, Ғани үлкен бе, жоқ мен үлкенмін бе?

Зада. Әрине, сен үлкенсің.

Ғани. Үлкен болса, жөндеп болсын... Маған дікіндей береді өзі, мама! *(Жылап жібереді.)*

Асан. Көрдіңіз бе? Бір сөзге келмей, көзіне жас алады. Егер бұл кіші болса, менің тілімді алатын болсын. Әйтпесе сыбағасын беремін!

Ғани. *(өзінен-өзі айғай салып).* Ма-ма-ау!

Зада. О не, шырағым-ау?!

Ғани. Асан маған тиісіп жатыр.

Асан. Тәртіп бұзған бала жазалануға тиіс.

Зада. Кәне, екеуің де менің айтқанымды істендер, бір-біріңе кедергі жасамай, сабақтарыңды орындандар.

Ғани. Мақұл. *(Өзінше сабақ оқиды.)*

Асан. Мен мамамның айтқан сөзін тыңдаймын. *(Өз бетінше есеп шығарады.)*

Зада. Міне, осылай тату болсаңдар, істерің алға басады. *(Кетеді. Пауза.)*

Ғани *(күбірлен).* Асан, мен мынау өлеңді жаттап алдым.

Асан *(қуанып).* Ғани, мен мынау қиын есепті тез шығарып қойдым. *(Екеуі қуанып құшақтасады.)*

Ғани. Ура! *(Зада кіріп келеді.)*

Зада. Бұл не қуаныш?!

Асан. Мама, бүгін сабақтан “бес” аламыз.

Ғанимен Асан. “Бес” аламыз.

Анасы күліп тұрады, екі бала құшақтасып, билей жөнеледі.

ІС КЕРЕК

ҚАТЫСУШЫЛАР:

Асан - топбасшы

Асхат - көмекші

Арман - оқушы

Сынып бөлмесі. Арман класта сурет салып, мәз болып отырады. Асхат келеді.

Асхат. Сәлем, Арман!

Арман. Аман ба, жолдас топбасшы!

Асхат. Мен саған қабырға газетін тез арада безендіру керек деп едім... Мынауың не? Босқа уақытыңды өткізіп отырсың... Бұл дұрыс емес!

Арман. Қабырға газетін безендіремін, сынып мүйісін жасаймын, альбомын шығарамын... үлгеремін...

Асхат. Уақыт деген қымбат, сен оны біліп қой. Қымбат уақытыңды арзан іске қор қылма...

Арман. Мен әрбір минутымды пайдалы өткіземін. Көркем-өнерпаздар үйірмесін басқаруға да уақытым жетеді.

Асхат. Түбінде сенен Репин, Айвазовский шықпаса да, өзіміздің атамыз Қастеев сияқты халық суретшісі боларсың.

Асыға басып Асан келеді.

Асан. Әу, достар, сәлем! Әу, ойларыңда не бар осы, ә? Жоспарланған іс қайда?

Асхат. Міне, Арманның отырысы – мынау. Класс мүйісін тез безендір деп зар қақсадым. Бұл менің орнымда болса ғой... Міндетті істі уақтысында орындау керек!

Арман. Құп болады! Бәрін де үлгеремін. *(Орнынан атып тұрып салют береді.)*

Асан. Оқушы жолдастар! “Құп болады”, “мақұл” деп айту оңай, ал іс жоспарын орындау жөнінде ойларыңда не бар, а?

Асхат. Айттым ғой топбасшы “сөгеді” деп. Арман, сен осы тапсырманы дер кезінде неге орындамайсың, ә? “Мақұл” деп алып... Сен менің орнымда болсаң ғой... Ашуланар едің.

Асан. Асхат, сенің бұйыра сөйлегенің маған ұнамай тұр... Сен әуелі өз міндетіңді жауапкершілікпен атқаруың керек емес пе?

Асхат. Айттым ғой... Арман, саған класс мүйісін безендір, альбом шығар дедім. Ағай тапсырған көрнекті құралдарды да тез арада жаса дедім ғой... дедім. Әуесқой суретшілерді ұйымдастыр дедім бе? Дедім...

Арман. Құп болады! Мен бәрін де орындаймын, оған қам жемендер. Міне, сөйлеп отырып-ақ, Асхаттың бейнесін салып қойдым. *(Салған суретін көрсетіп.)* Мұндайды “достық әзіл” дейді.

Асхат. Бұл – достық емес! Бұл масқаралау! Адамды келемеждеуге бола ма? Менің орнымда сен болсаң ғой, төбелесер едің.

Асан *(суретті алып көріп).* Мына достық әзіл жақсы салынған! Шынында, Асхат сөзге - шебер, іске - олақ, мұның тілі ұзын екені рас!

А с х а т. Мен... мен... мен! Мұндай “сынға” төзбеймін! “Достық” деп сын көрсеткенше, бастық деп сый көрсетпейсің бе, Арман!

А р м а н. Бұл – жай достық әзіл ғой! Ал, әлгі тапсырмаларыңды кезінде орындауға сөз беремін! Әкел қолыңды! *(Ол Асхаттың қолын қысады да, сурет салуға отырады.)*

А с х а т. Жақсы! *(Кетуге ыңғайланады, оны Асан тоқтатады.)*

А с а н. Асхат, тоқтай тұр! “Жақсы” дейсің несі жақсы? Меніңше, онша жақсы емес. Іс жоспарын орындау саған байланысты... Ойыңда не бар осы, ә?

А с х а т. Арман тапсырмаларды орындайтын болды ғой... Енді... Мен болсам ғой... бастықпын!

А с а н. “Бастықтың” өз міндеттері бар емес пе? Жоспар бойынша, бүгін класта әдеп сабағын өткізуің керек.

А с х а т. Ол жұмысты мана Арманға тапсырғамын...

А р м а н *(атып тұрып).* Құп болады!

А с х а т. Арман көркем шығармаларды көп оқып жүр...

А р м а н *(тағы да орнынан атып тұрып).* Құп болады!

А с а н. Немене “құп болады”?

А с х а т. Бұл бәрін біледі. Бұл - біздің кластың мақтанышы!

А с а н. Асхат, мынауың оқушылық құлыққа жатпайды.

А с х а т. Арманның қолынан бәрі келеді... Әрі суретші, әрі әдебиетші... әрі... әрі...

А с а н. Бір ғана Арманның мойнына барлық міндетті арта берген жақсы ма?

А с х а т. Біздің класта Арманнан артылатын жұмыс жоқ. Солай ма, Арман? Сен тапсырмаларды орындайсың ғой?

Арман. Құп болады!

Асан. “Құп” болмайды! Арман. Сен тапсырылған істі орындай алатындай өз мүмкіндіктеріңе қара. Асхат, сен бүгін класс алдында әдеп сабағын өзің өткіз.

Асхат. А, солай ма? Шынында, солай екен-ау, ә?

Арман. Мен класс тапсырса, бәрін де... не жұмыс болса да орындаймын, сурет салу қолымнан келеді...

Асан. Арман, нағыз оқушысың! Бірақ “мен” деген сөзді айта бермей, “біз” деп бірлесіп, көппен бірге жұмыс істеу керек.

Арман. Жолдас топбасшы, біз бәрін де істейміз: класты безендіреміз, альбом шығарамыз, класс мүйісін ілеміз... Біз... біз...

Асхат. Біз бар ғой... Біз... біз...

Асан. Кәне, іске кірісейік, жолдастар! Бізге бос сөз емес, нақты іс керек.

ТЕКЕ ТІРЕС

ҚАТЫСУШЫЛАР:

Бастаушы

Ерлан - 3-сынып оқушысы

Нұрлан- 4-сынып оқушысы

Балалар бөлмесі. Радио арқылы бастаушының сөзі естіледі.

Бастаушы (радио үні). Ағайынды Ерлан мен Нұрлан бір нәрсе жөнінде пікір таластырса, ешқашанда ортақ келісімге келіп көрген емес. *(Бөлмеге келісе алмай даурыққан Ерлан мен Нұрлан кіреді.)*

Нұрлан. Күннің ұясы бар дегенің дұрыс емес, күн жерді, жоқ жер күнді айналып тұрады...

Е р л а н. Ол жағын білем. Күн ертемен ұясынан шығады, кешке ұясына батады.

Н ү р л а н. Оны сен қай киіз кітабыңнан оқыдың?

Е р л а н. Кітапты “киіз” деп қорлама. Әжем айтқан. Кітапқа жазылғандай бұл – әжемнің сөзі.

Н ү р л а н. Әжем сауатсыз емес, сөйтіп те айта бере ме екен?

Е р л а н. Күн ұясынан шығады деп халық айтады. Сен халықтан білімдісің бе?

Н ү р л а н. Ол дұрыс емес. Жер өзінің білігінен өзі айналып тұрады.

Е р л а н. Ау, білігің не? Жерді білігі бар арба дейсің бе? Қалай-қалай соғасың, ә?!

Н ү р л а н. Сен түсін. Жердің осі бар, оны қазақша кіндігі дейді.

Е р л а н. Түсінігің болса, кіндіктен айналу оңай емес, білдің бе? Ал кіндігіңнен айналып көрші, күшті болсаң...

Н ү р л а н. Сен оқымаған соң, ойланбай соғып тұрсың, бізге Ахмет ағай тәжірибе жасап көрсеткен, түсініп қой.

Е р л а н. Білемін. Ол тұрмақ, поляр жарқылы туралы да білемін.

Н ү р л а н. Білсең айтшы поляр жарқылы деген не?

Е р л а н. Поляр жарқылы дегеніміз – күн сәулесінің үздіктері білдің бе?

Н ү р л а н. Ха-ха-ха! Түк білмейсің десем ғой, намыстанып жарылып кете жаздайсың...

Е р л а н. Немене, білмейтіні бар? Қайта мен ойды қысқаша тұжырымдап, ғылымға бір жаңалық сөз қосып тұрмын, білдің бе?

Н ү р л а н. “Білген адам білдім демес, білдім десе, білгені емес”, - дейді атам.

Е р л а н. “Білген – маржан, білгенінді жасырма” деген әжем.

Н ұ р л а н. Сен білем деме, білуге талаптан. Ал, енді “күннің ұясы бар” деген сөзінді менен басқа ешкім естімесін.

Е р л а н. Бәлі... Ол сөзді екiнiң бiрi айтады. Өзiн бiлгiшсiнбе... Сен әуелi торғайдың қанша түрi бар екенiн де бiлмейсiң.

Н ұ р л а н. Ал, бiлсең айта ғой...

Е р л а н. Бозторғай, қараторғай, сүрторғай, иә... әлгi... шырша торғай... әлгi... шырша торғай...

Н ұ р л а н. Басқасын қайдам, шырша деген ағаш болады, ал “шырша торғай” болады деген сөзді естісем, құлағым керек болсын.

Е р л а н. Әлгi Мәсбек ағай да саған ұқсап, “шырша торғай болмайды” деп, болмаған соң, кiтаптан оқып, суретiн көзiне көрсеткем, бiлдiң бе?

Н ұ р л а н. Кiм айтса да мына сөз – бекер.

Е р л а н. Шындыққа сенбейдi екенсiң. Шындыққа сенбейтiн адамды кiм дейдi, бiлесiң бе?

Н ұ р л а н. Кiм дейдi?

Е р л а н. “Дүләк” дейдi.

Н ұ р л а н. Мен саған көрсетемiн “дүләктi”... Туған ағана да сондай сөз айтсаң... өзiң “дүләк” болмасаң... ә?

Е р л а н. Жарайды... айтпайын... Ал, күннiң ұясы бар екенi рас. Мiне, басым.

Н ұ р л а н. Өйтiп ұсынба басыңды. Сенiң басың қақпаға салатын футбол добы емес.

Е р л а н. Ендеше, айтқан сөзiме сен, бiлдiң бе?

Н ұ р л а н. Мен ғылымға сенемiн. Құрғақ сөзге сенбеймiн.

Е р л а н. Мен құрғақ сөз айтпаймын... *(Қатуланып.)* Мен шындық үшiн шырылдап тұрмын.

Н ұ р л а н (*ашуланын*). Мен өтірік үшін өршеленіп тұрмын.

Е р л а н. Ә!

Н ұ р л а н. Ә!

Екеуі түмсықтарын түйістіріп, теке тірес жасап, біраз ерегеседі.

Н ұ р л а н. Әй, Ерлантай. Қой... Осы екеуіміздің біреуіміз жеңілсек қайтеді... ә?

Е р л а н. Жеңілсең, өзің жеңіл.

Н ұ р л а н. Екеуімізді де білім жеңеді ғой...

Е р л а н. Бәрібір... Мен жеңілмеймін, білдің бе?

Н ұ р л а н. Ерлан, кәне былай болсын: екеуіміз де күн жүйесі туралы кітаптан оқып алайық, содан соң, сөйлесерміз.

Е р л а н. Міне. Мұның – дұрыс.

Н ұ р л а н. Жүр, онда кітапханаға кеттік.

Е р л а н. Кеттік. (*Екеуі қол ұстаса, күлісіп шығып кетеді.*)

НАМЫС

ҚАТЫСУШЫЛАР:

2 - сынып оқушылары

Ғани

Қайрат

Есен

Класс бөлмесі. Ғани класта сабағын оқып отыр.

Ғ а н и. (*мәнерлеп, жатқа айтып*).

“Кел, балалар оқылық!”

Оқығанды көңілге
Ықыласпен тоқылық!”

Ерине басып, Есен келеді.

Е с е н. Ғани, сен тіпті, жаттап қойғансың ба өлеңді?

Ғ а н и. Әрине... Сен жаттадың ба?

Е с е н. Мен жаттаған жоқпын, “қаттап” қойдым.

Ғ а н и. “Қаттағаның” қалай?.. Ол не деген сөзің?

Е с е н. Яғни, кітапты оқымай, қаттап жиып қойдым.

Ғ а н и. Немене, оқуға болмады ма? Неге оқымадың?

Е с е н. Ей, дос. Қалай оқисың? Кешке дейін доп қуып, одан қала берсе, асық ойнадым. Ал, кешінде, өзің білесің, телевизорда қызықты хабарлар болды...

Ғ а н и. Солардың бәрінен де оқу қымбат емес пе? Оқуға уақыт белгілемейсің бе?

Е с е н. Қойшы-ей, оқу-оқу деп, миды ашыта бермей...

Ғ а н и. Ертең сабақтан үлгермей, класта қалып қойсаң, ұят емес пе?

Е с е н. Ептеп-септеп “үш” алсам, сол да жетеді.

Ғ а н и. Егер сабаққа дайындалмасаң, қалайша “үш” аласың

Е с е н. Сен тұрғанда мен класта екінші жылға қалмаймын.

Ғ а н и. Қалай?

Е с е н. Сен доссың, достық көмек бересің.

Ғ а н и. Әрине, көмек беремін. Бірақ өзің де...

Е с е н. Ауызша сабақта сыбырлайсың, жазбашадан көшіртесің, сурет салып бересің. Кәне, есебінді шығардың ба? Берші, мен көшіріп алайын.

Ғ а н и. Олай ету ұят емес пе?

Е с е н. Ғани дос, сен ұят-сұятты қой, одан да маған дос адамша көмек көрсет. Кәне, әкел...

Ғ а н и. Сыбыр мен көшіруге дағдыланып білімсіз қаларсың.

Е с е н. Кластан класқа көшсем болды да, мені бір академик болады деп жүрсің бе? Давай. *(Ол Ғаниға төніп, оның сөмкесіне қол салады.)*

Ғ а н и. Тарт қолыңды! Есепті өзің шығарып үйрен.

Е с е н. Сен өз қара басыңды ойлама. Бер, кәне!

Ғ а н и. Есен сен достықты түсін.

Е с е н. Әне, атаман келеді. Оған айтсам...

Ғ а н и. Атаманың кім?

Е с е н. Кәдімгі боксер – Қайрат.

Ғ а н и. Есен, бір класта екі жыл отырған сол маубасыңнан мен қорқады деп ойлайсың ба?

Балуандарша асықпай басып Қайрат келеді.

Е с е н. Қайрат, мынау саған тіл тигізіп тұр.

Қ а й р а т. Иә! Ғани дос, сен не деп көкідің? Соны айтшы...

Е с е н. Бұл маған көшіріп алуға есебін бермей тұр.

Қ а й р а т. Ей, сен нағыз өзімшіл екенсің. Бер, кәне!

Е с е н. Мен саған айттым ғой, Ғани. Дос болғын келсе, көмектес.

Ғ а н и. Көшіруге беру – достық емес.

Қ а й р а т. Ей, Есен “екі” алса саған мүйіз шыға ма?

Е с е н. Рас-ау... Достықты білу керек...

Ғ а н и. Мен еңбек етпеген жалқауға есеп бермеймін.

Қ а й р а т. Бересің. Бермесен, көресің...

Е с е н. Рас-ау... Көресің... иә...

Ғ а н и. Ар, намыс жоқ екен сендерде.

Е с е н. Намыс деген не?

Қ а й р а т. Ар, намысың өзіңе. Әкел, кәне, есебінді!

Ғ а н и. Намыс сендерге де керек болады.

Қ а й р а т. Кәне, бер есеп дәптеріңді.

Ғ а н и. Бермеймін!

Е с е н. Көрдің бе, Қайрат, қалай шыдап тұрсың?

Қ а й р а т. Мен саған көрсетемін “бермегенді”. Кел бокске! *(Ол Ғаниды бокстап ұрмақшы болады, Есен екеуін өшіктіріп тұрды, одан бұрын Ғани тез қимылдап бір ұрғаннан Қайратты нокаутқа түсірді. Ғани ол жығылғанда нокауттан тұру шартын талап етеді.)*

Ғ а н и. Қане, түр. Бір-екі-үш-төрт-бес... *(Қайрат орнынан сүйретіле әрең тұрады.)*

Қ а й р а т. Тфу! Мен... Мен көрсетемін саған! *(Кетеді.)*

Е с е н *(сасып).* Жарайды... Ме-ме-мен өзім-ақ есепті нетіп шығарармын... *(Жылжып кетпек болады.)* Жақсы... кетейін...

Ғ а н и. Токта! Саған не керек? Білесің бе?

Е с е н. Не, не! Не ке-ке-керек. Керек емес...

Ғ а н и. Саған еңбек, білім, ар, намыс керек... Қайтала!

Е с е н. Ең-ең... еңбек, намыс... ке-ке-керек... *(Кетеді.)*

Ғ а н и *(тебіреніп).* Намыс керек! *(Қоңырау соғылады.)*

Д а у ы с. Ия... Намыс керек!

ТУРАСЫН АЙТАТЫН БАЛА

ҚАТЫСУШЫЛАР:

Күлдірген - ағасы

Балдырған - інісі

Балдырған бөлмеде тұр. ол Күлдіргенді шақырады.

Б а л д ы р ғ а н. Күлдірген! Әй, күләкең! Кел бері. *(Күлдірген келеді).*

К ү л д і р г е н. Мен мұндамын, көке!

Балдырған. Әй, қайда жүрсің? Саған ыдыс-аяқты жу деп едім ғой.

Күлдірген. Міне, қазір! Кір-қоқысты қуамын, аппақ шыны ыдысты айнадай қып қуамын.

Балдырған. Күлдірген, ыдыс-аяқты салдыратпай жу. Сындырарсың...

Күлдірген. Мақұл! айтқаныңызды ақтаймын, тазалықты сақтаймын.

Балдырған. Әй, Күләкең – балақан! Енді еденді жу. Өне – шелек, міне – шүберек.

Күлдірген. Құп болады, көке! Еден кірін жоямын, жалтыратып қоямын!

Балдырған. Әй, әумесер, еденге су төкпе, оны шүберекпен сүртіп жу.

Күлдірген. Мақұл енді. Бұрыннан айтпайсың ба, көке?!

Балдырған. Әй, қырыс! Мына жерді неге сүртпегенсің?

Күлдірген. Қазір, көке! Енді бәрін де істеймін ғой...

Балдырған. Бол! Енді анау менің аяқ киімімді шөткіле.

Күлдірген. Мен автомат емеспін ғой, көке. Әуелі мынаны бітірейін де.

Балдырған. Әй, осы сен тілазарлықты қашан қоясың, ө?

Күлдірген. Мен тілазар емеспін...

Балдырған. Тілазар болмасаң, анау кілемшенің шаңын шаңсорғышпен тазала. Осының бәрін де өзің біліп істей бермейсің бе?

Күлдірген. Мен мынаны үлгере алмай жатырмын ғой... Оны өзіңіз-ақ...

Балдырған. О, мізбақпас! Әй, сен осы қарсыласуды қашан қоясың, ө?

Күлдірген. Мен мізбақпас емеспін! Мен қарсыласып тұрған жоқпын...

Балдырған. Әй, сенің тілалғаның осы ма? Анау терезенің шаңын сұрт.

Күлдірген. Мақұл, көке. Мына жұмысты аяқтайын...

Балдырған. Әй, қырсық! Сен осы неге тілалмайсың, ә?!

Күлдірген. Мен тілалып тұрмын ғой, көке! Өзіңіз де қарап тұрмаңыз...

Балдырған. Әй, шалағай! Мынауың не? Бір жұмыс бітпей жатып, екінші жұмыспен шұғылданып жатқаның қалай?

Күлдірген. Өзіңіз ғой асықтырған. Сіз де қарап тұрмаңыз, нетіңіз... Екі қолыңызды бүйіріңізге таянбаңыз.

Балдырған. О, кесапат! Бүйірімді таянсам, несі бар?

Күлдірген. Атам айтқан, ол – “кесір болады”...

Балдырған. О, мізбақпас, қырсық!

Күлдірген. Әумесер, тілазар, кесір, мізбақпас дегенше, өзіңіз де былай нетіп, үлгі көрсетпейсіз бе?

Балдырған. Ей, бәрі де сен істейтін жұмыс емес пе?

Күлдірген. Атам айтқан: “Қолқабыс тигізбегеннің қолы сынады”...

Балдырған. Не дейсің, ей, сумұрын?!

Күлдірген. Турасын айтамын, сіз айтқанды білесіз, іске келгенде шөптің басын сындырмайсыз... Судырақсыз!

Балдырған. Аааа? Әй, шынында, мына сөзіңді ойланатын екен. Әй, әй, бұл сөзіңді атама айтып қойма. Мұны ешкім де естімесін...

Күлдірген. Мен кілемшенің шаңын сорғызайын, сіз өз аяқ киіміңізді шөткелеңіз, мақұл ма?

Балдырған. Әй, мынауың дұрыс екен. Өстіп турасын айту керек.

Шаттық сазы. Екеуі де іске кіріседі.

ӘЙ, МӘЖЕН-АЙ!

ҚАТЫСУШЫЛАР:

Ақәже

Мәжен - 1-сынып оқушысы

Ұқыпты жиналған бөлме. Ақәже терезеге қарап тұр, Мәженнің ойынына мәз. Футбол ойнаған балалардың дабыры.

Ақәже (*сүйсініп*). Айналайын, Мәжентайым! Кекіліңнен айналдым, желбіреген!.. (*Көпшілікке қарап*). Әлі көрерсіңдер, көкетайым космонавт болады. Ол бірінші сыныпқа биыл түсті, енді он-он бес жылда жұлдызым ғарышқа ұшады...

Мәжен (*сырттан созылыңқы айқайлап*). Әже-е!

Ақәже (*күлімден*). А-а-ау, құлыншағым!

Мәжен (терезеден қарап). Әже, мен құлын емеспін ғой!

Ақәже (*күлімден*). Күнім менің, жұлдызым!

Мәжен (*аптығып*). Ас, тамақ, тағам, ауқат...

Ақәже (*бәйпектен*). Қазір, айналайын, қазір! (*Ас дайындауға кіріседі.*) айналып кетейін тіліңнен! (*Стол үстіне дастарқан жайып, ас дайындайды. Көшеде доп ойнаған көп баланың қызу дабыры естіледі. Бәрі де Мәженді мақтайды.*) “Ой, сабазым!” “Жарайсың, Мәжен!” “Мәженше ойнау керек”.

Мәжен (*мақтана дауыстан*). Әже-е! Біз жеңдік! Ура!
Ақәже (*терезеден қарап*). Мәжентай, тамақ әзір!
Мәжен (*дауыстан*). Әжетай қазір! (*Ақ әже орындыққа отырып, іс тіге бастайды, ыңылдап әндетіп қояды. Сағатқа қарап, абыржи бастайды.*)

Ақәже (*терезеден*). Мәжен-ау, ас суып қалды ғой, қарашығым! Келсеңші тез!..

Мәжен (*ентігіп*). Қазір, әже! Қазір...

Ақәже Мәжентай! Әй, шырағым-ау, сабағыңа дайындалмайсың ба? Сағат он екіге таянды!..

Мәжен (*дауыстан*). Әжетай! Қазір дедім ғой. Түү! Әне, допты қақпадан өткізіп алдым, қап!

Ақәже (*кейіспен*). Допты мезгілімен ойнау керек, жарығым! Мектепке баратын уақытың болып қалған жоқ па?

Мәжен (*кейіген дауыспен*). Қап! Тағы өткізіп алдым! Әжетай-ау, қазір дедім ғой! Қазір! Қазір! Қазір!

Ақәже (*жекiрiп*). Мәжен! Не деп түр әжең? Сағат бірге қарай ауды! Енді сабақтан кешігерсің!.. (*Мәжен сасқалақтап жүгіріп келеді*).

Мәжен (*аптыға сағатқа қарап*). Әже, көне, ас бар ма? (*Астан бір шөкім татып.*) Әже, менің кітабым қайда? (*Тыпыршып.*) Сабаққа дайындалуым керек! “Ана тілім”! Әже, “Ана тілім”!

Ақәже (*күйбеңден*). Міне, кітабың, сабағыңа жақсылап дайындал, күнім!

Мәжен (*кітапқа үңіліп аз отырады да, сағатқа қарап атып тұрады*). Әжетай!

Ақәже (*абыржып*). Ау, Мәжентай!

Мәжен (*сасқалақтап*). Әжетай! Мектепке баратын уақытым болып қалды! Киімім қайда? (*Ақ әже абыржып, киім іздейді*).

Ақәже (*кейіспен*). Шырағым-ау, киімдеріңді қайда

қойып едің? (*Киімдерді іздеп, кейиді.*) Сайда саны, құмда ізі жоқ.

М ә ж е н (*кейін*). Мен киімді далаға тастағам жоқ, осы үйдің ішінде! (*Тыпыршып*). Сөмкем қайда? Әже, сөмкем!

А қ ә ж е (*абыржып*). Сөмке түгіл, киімдеріңді де әр жерге шашып тастай беріпсің! Міне, зорға жинастырдым.

М ә ж е н (*еңіреп*). Е-е-е! Сөмкем қайда? (*Жылап*) А-а-а! Сөмкем қайда? (*Ойбайлап*) Ойбай, сабақтан қалдым!

А қ ә ж е (*аянышпен*). Не болған, шырағым-ау? Мектепке барарда өстіп, мінезі бұзылып, жылап еңірейтінді шығарды. (*Сөмкесін тауып береді*).

М ә ж е н (*көзінің жасын сүртіп*). Ал енді кеттім. (*Асыға шығып кетеді*).

А қ ә ж е (*басын шайқап*). Тым сасқалақ боп барады. Не шара істесем екен. (*Ойланып отырып қалады*).

БЕЛГІ

ҚАТЫСУШЫЛАР:

Бақыт - 3 сыныптың озат оқушысы

Санат - орташа оқитын оқушы

Сынып бөлмесінің бір бұрышы. Санат сабаққа дайындалып отыр.

С а н а т. Қос қол — ондық сан. Бір көзді қысса — ноль, екі көзді қысса — екі ноль. Мұрын — леп белгісі, құлақ - сұрау белгісі.. (*Бақыт келеді.*)

Б а қ ы т. Сәлем, Санат. Ол не құлақ, мұрын деп отырғаның.

С а н а т. Оңаша келгенің тамаша болды, Бакыт. Саған айтатын сырым бар.

Б а қ ы т. Ол қандай сыр?

С а н а т. Сен маған достық көмек бер.

Б а қ ы т. Мен саған көмек беруге әрқашанда дайынмын!

С а н а т. Екеуіміз оңашада келісіп алайық. Егер мен тақтада тұрып есеп білмей қалсам, белгі бер.

Б а қ ы т. Қандай белгі?

С а н а т. Былай: бір саусағың – бір, қос қолың – он, бір көзіңді қыссаң – ноль.

Б а қ ы т. Мынадай сұмдықты бірінші рет естіп тұрмын... Менің көзім “ноль” емес...

С а н а т. Сен – доссың ба? Әлде...

Б а қ ы т. Әрине, доспын. Дос деген “ноль” болмайды.

С а н а т. Дос болсаң, менің өтінішімді орында... Ал енді жазудан білмей тұрсам, оған да белгі бер.

Б а қ ы т. Санат... “Белгі” деген не өзі? Қойшы соны!

С а н а т. Ал енді, тыңдап ал: мұрын – леп белгісі, құлақ – сұрау белгісі.

Б а қ ы т. Қой, Санат. Сен менің қолымды – цифр, басымды – қитр етіп масқаралама!

С а н а т. Бұл – масқара емес, достық көмек.

Б а қ ы т. Мынау – көмек емес, нағыз ұят! Мен жұртқа мұрнымды, құлағымды көрсетіп, әбден масқара болмаймын.

С а н а т. Ал енді... әріптерді білмей тұрсам, олардың да белгісі бар. Мысалы екі саусағыңның арасына бір саусақ қойсаң – “А” болады.

Б а қ ы т. Ха-ха-ха! Санат-ау мұның бәрі не үшін керек.

С а н а т. Жақсы үлгеру үшін...